

ĐỔI MỚI RÈN LUYỆN NĂNG LỰC DẠY HỌC TRONG THỰC TẬP SƯ PHẠM CỦA SINH VIÊN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM KỸ THUẬT THEO TIẾP CẬN NĂNG LỰC THỰC HIỆN

• ThS. VŨ XUÂN HÙNG
Tổng cục Dạy nghề

Rèn luyện năng lực dạy học (NLDH) là nội dung quan trọng trong thực tập sư phạm (TTSP), là một hoạt động chuyên biệt, đặc thù của trường sư phạm nói chung, đại học sư phạm kỹ thuật (ĐHSPKT) nói riêng nhằm rèn luyện, củng cố và nâng cao năng lực nghề nghiệp của người giáo viên tương lai. Trong những năm gần đây, thực hiện mục tiêu đổi mới nội dung và phương pháp đào tạo ở các trường ĐHSPKT, việc rèn luyện NLDH trong hoạt động TTSP đang được các nhà nghiên cứu quan tâm nhằm tìm ra những giải pháp nâng cao chất lượng hoạt động này, góp phần nâng cao năng lực đội ngũ giáo viên kỹ thuật - dạy nghề.

Ngày nay, đào tạo theo năng lực thực hiện (NLTH) đang trở thành xu thế phổ biến trên thế giới. Ở nước ta, nhà nước cũng đang có chủ trương phát triển đào tạo theo NLTH. Luật Giáo dục 2005 đã ghi rõ: phương pháp giáo dục nghề nghiệp phải kết hợp rèn luyện kỹ năng thực hành với giảng dạy lý thuyết để giúp người học có khả năng hành nghề và phát triển nghề nghiệp theo yêu cầu của từng công việc.

Trong đào tạo theo NLTH, người ta quan tâm đến việc đào tạo con người biết vận dụng kiến thức, kỹ năng, thái độ vào giải quyết những nhiệm vụ thực tiễn, cung cấp cho họ những năng lực cần thiết, phù hợp để thực hiện tốt các yêu cầu hoạt động nghề nghiệp. Do vậy, tiếp cận đào tạo NLTH theo hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP sẽ cho phép nâng cao năng lực sư phạm của sinh viên, giúp họ vững vàng hơn, thực hiện tốt hơn những đòi hỏi từ thực tế nghề nghiệp của nhà giáo.

1. Khái quát chung về đào tạo NLTH

Có nhiều cách hiểu về NLTH, ngay trong các tài liệu nước ngoài, khái niệm "NLTH" cũng có nội hàm rộng, hẹp khác nhau. Tuy nhiên, điểm chung của NLTH là liên quan đến nhiều thành tố cơ bản tạo nên nhân cách con người, thể hiện sự phù hợp ở mức độ nhất định của những thuộc tính tâm, sinh lý cá nhân với một hay một số hoạt động nào đó.

Chỉ thông qua sự thực hiện có kết quả, mọi người mới có thể công nhận người đó có năng lực.

Theo Hanno Hortsch [6, tr 12]: "NLTH là sự thể hiện khả năng, trách nhiệm, trình độ trong mối quan hệ hoạt động nghề nghiệp". Cũng theo đó thì NLTH bao gồm các thành phần cơ bản như: năng lực chuyên môn, năng lực về phương pháp, năng lực xã hội và được hình thành trên cơ sở *kiến thức, kỹ năng và thái độ* của người lao động.

Trong kết quả nghiên cứu đề tài "Tiếp cận đào tạo nghề dựa trên NLTH và việc xây dựng tiêu chuẩn nghề", tập thể các nhà khoa học giáo dục đã đưa ra một định nghĩa ngắn gọn về NLTH: "NLTH là khả năng thực hiện được các hoạt động (nhiệm vụ, công việc) trong nghề theo tiêu chuẩn đặt ra đối với từng nhiệm vụ công việc đó" [4, tr.14]. NLTH là các kỹ năng, kiến thức, thái độ mà người lao động cần có để thực hiện có kết quả một công việc nào đó của một nghề.

Với quan niệm về NLTH như vậy, đào tạo theo NLTH là phương thức đào tạo nhằm *hình thành và phát triển ở người học những kiến thức, kỹ năng, thái độ cần thiết để sau khi tốt nghiệp họ có năng lực để hoàn thành tất cả các công việc của nghề, đạt chuẩn chất lượng trong những điều kiện nhất định.*

2. Hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPKT

2.1. Quan niệm về năng NLDH

Ở góc độ tâm lý giáo dục, có thể hiểu NLDH là tổ hợp những kiến thức, kỹ năng và thái độ mà người GV cần phải có để có thể thực hiện tốt công việc dạy học trong điều kiện của một nghề chuyên môn cụ thể.

Dạy học là một quá trình hoạt động phức hợp của người GV bao gồm nhiều công việc theo từng bước của quá trình dạy học. Để làm tốt những công việc này, người GV cần có các năng lực tương ứng, do vậy, NLDH là một năng lực tổng

hợp gồm nhiều năng lực thành phần và là năng lực quan trọng nhất trong trong năng lực sư phạm.

Từ việc phân tích nghề và phân tích công việc của người giáo viên kĩ thuật-dạy nghề cho thấy NLDH bao gồm các năng lực như: *năng lực chuẩn bị các điều kiện cho cho việc dạy học, NLTH hoạt động dạy học trên lớp, năng lực tổ chức dạy học thực hành ở xưởng, năng lực kiểm tra và đánh giá kết quả học tập của học sinh, sinh viên.*

2.2. Đặc điểm hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPKT

Rèn luyện NLDH trong TTSP là nội dung quan trọng thuộc chương trình đào tạo sư phạm cho sinh viên các trường ĐHSPKT. Bên cạnh những nét chung, hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP của các trường ĐHSPKT có những đặc trưng sau:

- *Về mục tiêu rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPKT:* Đây là một trong những hoạt động thực hành về nghiệp vụ sư phạm nhằm hình thành, rèn luyện và phát triển các năng lực chuẩn bị dạy học và NLDH kĩ thuật trong các trường kĩ thuật - dạy nghề;

- *Về nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP:* Một trong những nội dung quan trọng là chuẩn bị và thực tập giảng dạy theo chương trình đào tạo của một nghề nào đó. Chương trình dạy nghề trong những năm gần đây đã được đổi mới mạnh mẽ, từ các chương trình truyền thống theo môn học chuyển đổi sang các chương trình đào tạo kết hợp giữa môn học và mô đun, toàn bộ nội dung lí thuyết chuyên môn nghề, thực hành nghề trước đây đã được mô đun hóa. Điều này dẫn đến cách thức tổ chức dạy học cũng khác trước. Mặt khác, chương trình dạy nghề cũng đòi hỏi người dạy phải có kĩ năng nghề giỏi, đạt tới mức thuần thục, có như vậy người GV mới có thể thực hiện thao tác mẫu (trình diễn mẫu) một cách chuẩn xác, đúng quy trình và kĩ thuật hoặc hướng dẫn, uốn nắn các sai sót của SV trong quá trình rèn luyện kĩ năng nghề nghiệp chuyên môn một cách có hiệu quả.

- *Về đối tượng TTSP:* Sinh viên được TTSP chủ yếu ở các trường, lớp dạy nghề ở trình độ cao đẳng, trung cấp hoặc sơ cấp. Học sinh học nghề đa dạng về trình độ nhận thức, về đặc điểm tâm sinh lí và đến từ nhiều vùng khác nhau nên có những khác biệt trong học tập, sinh hoạt.

- *Về các trang thiết bị dạy thực hành ở trường dạy nghề (nơi sinh viên đi thực tập) và trường ĐHSPKT có sự khác nhau về chủng loại, về trình độ công nghệ.* Vì thế trong quá trình rèn luyện NLDH trong TTSP, sinh viên phải tiếp cận, tìm hiểu,

rèn luyện cách thức sử dụng, vận hành các thiết bị và phương tiện dạy học.

Những đặc điểm trên có ảnh hưởng đến việc tổ chức hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP tại các trường ĐHSPKT, do vậy đây là những điểm cần lưu ý khi thực hiện những đổi mới, nâng cao chất lượng rèn luyện NLDH trong TTSP tại các trường ĐHSPKT.

2.3. Thực trạng chung về rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPKT

Thực tiễn nhiều năm qua cho thấy, công tác rèn luyện nghiệp vụ sư phạm nói chung, rèn luyện NLDH nói riêng trong TTSP, khâu rất quan trọng trong đào tạo giáo viên kĩ thuật - dạy nghề ở các trường ĐHSPKT còn những khoảng cách đáng kể mới đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp đổi mới trong lĩnh vực giáo dục nghề nghiệp.

Qua việc khảo sát thực trạng NLDH của giáo viên kĩ thuật - dạy nghề cũng như thực trạng rèn luyện NLDH trong TTSP tại 4 trường ĐHSPKT: Hưng Yên, Nam Định, Vinh, Tp. Hồ Chí Minh và khoa SPKT Đại học Bách khoa Hà Nội với các đối tượng là giáo viên kĩ thuật - dạy nghề, giảng viên hướng dẫn, cán bộ quản lí và sinh viên năm thứ 3, thứ 4 cho thấy hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên các trường ĐHSPKT còn có những tồn tại chung như sau:

- *Về mục tiêu rèn luyện NLDH trong TTSP:*

Rèn luyện NLDH trong TTSP là hoạt động thực hành của sinh viên ĐHSPKT năm cuối khóa, nhưng mục tiêu rèn luyện NLDH trong TTSP vẫn chỉ mang tính chất định tính, chung chung, chưa chỉ ra được những công việc cụ thể mà sinh viên cần phải thực hiện cũng như những chuẩn cần đạt trong quá trình thực hiện các công việc để rèn luyện NLDH.

- *Về nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP:*

Hệ thống các NLDH cần rèn luyện chưa được định hình rõ ràng, cụ thể; có cấu trúc chưa chặt chẽ, thiếu logic, chưa đầy đủ, xa rời kiến thức lí thuyết trong việc rèn luyện kĩ năng; sự liên kết các kiến thức về tâm lí, giáo dục và những kĩ năng sư phạm với lĩnh vực kiến thức chuyên môn nghề trong các trường ĐHSPKT còn yếu, dẫn đến nhiều trường còn nhiều lúng túng khi xây dựng nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP. Mặt khác, cũng chưa xác định được các điều kiện cần thiết để đảm bảo việc thực hiện rèn luyện các nội dung TTSP có kết quả.

- *Về tổ chức rèn luyện NLDH trong TTSP:*

Việc tổ chức rèn luyện NLDH trong TTSP còn nặng về kinh nghiệm, chưa có quy trình cụ thể. Các bước thực hiện các công việc vẫn phụ thuộc chủ

yếu vào kinh nghiệm của từng trường ĐHSPT, thậm chí là của từng giảng viên hướng dẫn, chưa được thiết kế theo một quy trình tổng quát một cách khoa học vừa có cấu trúc đồng tâm, vừa có cấu trúc tuyến tính để có thể vừa dễ dàng trong thực hiện, vừa hiệu quả trong tổ chức rèn luyện NLDH.

- Về phương pháp và công cụ đánh giá:

Phương pháp và công cụ đánh giá kết quả rèn luyện NLDH trong TTSP còn đơn điệu, nghèo nàn chưa được định hướng theo một hệ thống năng lực xác định, theo một qui trình luyện tập hợp lí. Do vậy, dẫn đến tình trạng khi đánh giá kết quả rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên đã không dựa trên một chuẩn xác định nào mà còn tương đối tùy tiện, vì thế chưa kích thích được sự tìm tòi sáng tạo, tính chủ động của sinh viên cũng như tinh thần trách nhiệm của đội ngũ giảng viên hướng dẫn TTSP ở trường kĩ thuật-dạy nghề.

Xu thế đổi mới nội dung, phương pháp đào tạo đang diễn ra mạnh mẽ ở nhiều cơ sở giáo dục đại học và cơ sở dạy nghề, trong khi đó, hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP ở một số trường ĐHSPT vẫn áp dụng nội dung và phương thức cũ, dẫn đến những bất cập cả về mục tiêu, nội dung, quy trình tổ chức và phương thức đánh giá. Do vậy, cần có những đổi mới để khắc phục những tồn tại trên, góp phần nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên kĩ thuật - dạy nghề hiện nay.

3. Đổi mới rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPT theo tiếp cận NLTH

Đổi mới hoạt động rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPT theo tiếp cận NLTH hướng tới việc thực hiện đồng bộ các nội dung sau:

3.1. Đổi mới mục tiêu rèn luyện NLDH trong TTSP

Rèn luyện NLDH trong TTSP theo tiếp cận NLTH chú trọng vào đầu ra của quá trình đào tạo. Do vậy, mục tiêu của rèn luyện NLDH trong TTSP cần được xác định cụ thể, rõ ràng để có thể đánh giá được kết quả rèn luyện NLDH trong TTSP qua việc thực hiện từng công việc của hoạt động dạy học, nghĩa là người học sau khi kết thúc giai đoạn này có khả năng thực hiện các nhiệm vụ chuẩn bị và dạy học theo chuẩn đặt ra đối với từng công việc cụ thể mà các thành tố cốt lõi của NLTH là kiến thức, kĩ năng và thái độ gắn với từng công việc cụ thể của nghề, đáp ứng yêu cầu của thực tiễn dạy học trong đào tạo nghề.

3.2. Đổi mới nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP theo tiếp cận NLTH

Để thực hiện được mục tiêu như trên, nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP cần được thiết kế một cách cụ thể, chi tiết và phù hợp với thời lượng TTSP. Để có nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP dựa trên NLTH, trước tiên phải xác định các NLTH mà sinh viên cần phải nắm vững như là kết quả, là đầu ra của quá trình đào tạo. Các NLDH mà sinh viên cần rèn luyện và hình thành trong quá trình TTSP cần được xác định thông qua việc phân tích nghề, phân tích các công việc thực tế mà người giáo viên kĩ thuật - dạy nghề phải thực hiện. Có thể liệt kê một số năng lực cụ thể mà sinh viên cần phải đạt được sau quá trình rèn luyện NLDH trong TTSP như: *năng lực chuẩn bị dạy học* (năng lực thiết kế bài học, năng lực chuẩn bị đồ dùng và phương tiện dạy học, năng lực chuẩn bị nguyên nhiên liệu thực hành,...); *NLTH dạy học trên lớp* (năng lực mở đầu bài học, năng lực sử dụng phương pháp dạy học, năng lực sử dụng phương tiện dạy học, kể cả công nghệ thông tin trong dạy học; năng lực kiểm tra, đánh giá...) và *năng lực tổ chức thực hành* (năng lực trình diễn kĩ năng, năng lực tổ chức nhóm luyện tập, năng lực hướng dẫn luyện tập...).

Theo tiếp cận NLTH, toàn bộ nội dung rèn luyện NLDH trong TTSP cần được thiết kế thành các mô đun tích hợp giữa lí thuyết và thực hành. Kiến thức lí thuyết được củng cố, bổ sung ở mức độ cần thiết đủ hỗ trợ cho sự hình thành và phát triển các NLTH nêu trên.

3.3. Đổi mới quy trình rèn luyện NLDH trong TTSP theo tiếp cận NLTH

Đổi mới quy trình rèn luyện NLDH trong TTSP hướng tới việc mô hình hoá các bước, các công đoạn và toàn bộ quá trình rèn luyện NLDH trong quá trình TTSP là thể hiện trình tự từng bước công việc của từng nhiệm vụ trong quá trình rèn luyện NLDH thành một hệ thống chuẩn, có tính logic cao nhưng linh hoạt, không cứng nhắc để một mặt giúp sinh viên dễ dàng trong việc luyện tập, tự kiểm tra, đánh giá, mặt khác cũng giúp cho giảng viên hướng dẫn và cán bộ quản lí, chỉ đạo đánh giá quá trình luyện tập được chính xác, khách quan hơn

3.4. Đổi mới phương thức đánh giá kết quả rèn luyện NLDH trong TTSP theo tiếp cận NLTH

Rèn luyện NLDH trong TTSP theo tiếp cận NLTH dẫn tới việc phải đổi mới hoàn toàn việc đánh giá kết quả rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên. Mỗi sinh viên phải có được các thông tin phản hồi cụ thể về sự phát triển NLTH của mình và có đủ điều kiện cần thiết đảm bảo cho quá trình luyện tập để có được những năng lực đó.

Để việc đánh giá kết quả rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên một cách khoa học, chính xác, công bằng, công khai, cần phải xây dựng các tiêu chí để đánh giá các NLTH của SV. Việc đánh giá theo tiêu chí có nghĩa là đánh giá sự thực hiện các công việc dạy học của một sinh viên trong mối liên hệ với các tiêu chí, với chuẩn chứ không liên hệ, so sánh gì với sự thực hiện của sinh viên khác và được thực hiện theo các quan điểm sau: a) Sinh viên phải thực hiện các công việc theo cách thức giống như người giáo viên kĩ thuật - dạy nghề trong thực tế giảng dạy; b) Đánh giá riêng rẽ từng sinh viên khi họ hoàn thành công việc và có được một hay một nhóm các NLTH.

Đổi mới rèn luyện NLDH trong TTSP của sinh viên ĐHSPTK theo tiếp NLTH như trên sẽ khắc phục được những bất cập hiện nay, đồng thời nâng cao được chất lượng rèn luyện NLDH trong TTSP, góp phần nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên kĩ thuật-dạy nghề ở các trường ĐHSPTK và nâng cao chất lượng đào tạo nguồn nhân lực cho quốc gia.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Đình Chinh, *Thực tập sư phạm*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1991
2. Nguyễn Minh Đường, *Tiếp cận hệ thống trong nghiên cứu khoa học về sư phạm kĩ thuật*, Tạp chí Khoa học giáo dục, số 1, tháng 10, Hà Nội, 2005
3. Đặng Bá Lãm, *Các giải pháp cải tiến quản lí dạy học thực hành cho sinh viên sư phạm kĩ thuật theo tiếp cận NLTH*, Tạp chí Khoa học giáo dục số 4, tháng 1/2006.
4. Nguyễn Đức Trí, *Tiếp cận đào tạo nghề dựa trên NLTH và việc xây dựng tiêu chuẩn nghề*, Báo cáo tổng kết đề tài cấp Bộ B93-52-24, Viện nghiên cứu và phát triển giáo dục, Hà Nội, 1996.
5. Trần Anh Tuấn, *Xây dựng quy trình tập luyện các kĩ năng giảng dạy cơ bản trong các hình thức thực hành, thực tập sư phạm*, Luận án PTS Khoa học Sư phạm - Tâm lí, Đại học Sư phạm, Hà Nội, 1996
6. Hanno Hortsch, *Didaktik der Berufsbildung*, Hochschulschriften Universitaet Dresden, 2003.
7. Rudolf Tippelt, *Competency-based training*, Larissa Weigel, Heidelberg, Germany, 203.

SUMMARY

This article presents study on drilling of teaching abilities in pedagogical practice by technical teacher trainees using performance approach. The study clarifies characteristics and hindrances for teaching ability drilling in pedagogical practice among technical teacher trainees based on performance approach on goal, content, process and assessment changes for improved quality.

GIÁO DỤC BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU...

(Tiếp theo trang 33)

III. Một số kiến nghị

- Đối với GV:

+ Phải dựa vào nội dung bài học, các kiến thức GDBĐKH đưa vào bài học phải có mối liên hệ logic với các kiến thức trong bài, tránh trùng lặp, phù hợp với trình độ của HS, không gây quá tải, không gò ép...

+ Kiến thức GDBĐKH khi đưa vào bài phải đúng lúc, đúng chỗ và hợp lí.

+ Kiến thức GDBĐKH đưa vào bài phải phản ánh được hiện trạng thực tế đang xảy ra để HS cảm thấy thiết thực...

+ Nên sử dụng các phương pháp dạy học tích cực, hướng người học vào các hoạt động gắn với thực tiễn.

- Đối với Bộ GD & ĐT:

+ Cần biên soạn tài liệu bồi dưỡng, tài liệu tham khảo về GDBĐKH cho GV, HS. Tạo điều kiện cho việc triển khai đưa GD ĐBKH vào các nhà trường.

+ Tổ chức tập huấn cho GV, cán bộ quản lí để có lực lượng triển khai GD ĐBKH cho tất cả các trường thuộc mọi cấp, bậc học.

- Đối với các đơn vị, cơ sở GD ở địa phương:

Tuyên truyền, vận động cộng đồng cùng tham gia các hoạt động thiết thực như bảo vệ MT địa phương, sử dụng tiết kiệm năng lượng... nhằm chống lại BĐKH và biết cách thích ứng với BĐKH...

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hội thảo nâng cao nhận thức và năng lực ứng phó với những thách thức của biến đổi khí hậu, Đại học Sư phạm Hà Nội, tháng 10 năm 2009.
2. Chương trình GD phổ thông môn Địa lí (Ban hành theo Quyết định số 16/2006/QĐ-BGDĐT ngày 05 tháng 5 năm 2006 của Bộ trưởng Bộ GD và Đào tạo). NXB GD, 2006.
3. Sách giáo khoa và sách giáo viên Địa lí các lớp 6, 7, 8, 9.

SUMMARY

According to the author Geography in lower secondary school has many possibilities to teach climate change. Climate change education in geography is seen in integration, mostly links. The selection of lessons and lessons units as well as the integration degree is important to avoid overload and pressure on students.